

Sang og poesi i trosopplæringen Avskjedsforelesning 14.05.2019

Af Egil Sjaastad
Dosent Fjellhaug Internasjonale Høgskole
esjaastad@fjellhaug.no

Resumé

Både Bibelen og kirkehistorien bekrefter at poesi, sang og musikk har hatt stor betydning for den kristne menighet. Selv om sangene ofte er respons på et bibelsk budskap i takk og tilbedelse, avspeiles likevel alltid et teologisk innhold. Sangene påvirker religiøse holdninger – godt hjulpet av rytme, melodi og poesi.

De mest kjente og brukte salmene fra ulike epoker i kirkens historie har *i praksis* vært en skattkiste for kirkens trosopplæring. Trosforestillinger har via sangenes hjertespråk ‘smøget seg inn’ i nye generasjoner.

Men det er behov for en bevisstgjøring. Troens sentrum bør også være sentrum i det repertoar som brukes. Og både bredde og dybde i troslæren og bibelfortellingene bør ivaretas – i et samspill med samtidens musikk-følelse og med troendes åndelige erfaringer.

Keywords

Kristen sang og trosforestillinger

Del I

Bibelen inneholder mye sang og poesi. Troslivet ble både næret og utfoldet gjennom poesi og musikk. Gud tok kunsten i bruk – ikke minst i de poetiske bøkene.

Ordspråkene er eksempel på poesi som *ikke* ble brukt til melodier/musikk. Skriftet formidler livsvisdom i en fyndig poetisk form oftest med kunstferdige parallellisme. Billy Graham leste daglig et kapittel fra Ordspråkene. Hvorfor? Fordi denne boken ga ham kontakt med vanlige menneskers problemstillinger – i en verden der Guds lovslover fungerer og skal fungere. Tros- og etikkopplæring!

Jobs bok gir oss gløtt inn i troens kamp med Gud - i et poetisk kraftfullt språk.

Høysangen pirrer nysgjerrighet på kjente følelser mellom to som er forelsket. Trosopplæring? Ja. Gud bekrefter noe her – om forholdet mann/kvinne.

Mange har for øvrig sett et dypere nivå her: En skildring av det inderlige forholdet menigheten og Kristus – i det vi kaller brudemystikk. Jf. sangforfattere som Fanny Crosby: «Han er min brudgom, jeg er hans brud!» og en barnesangforfatter fra 18-hundretallet: «Jesus er min og jeg

er hans, Jesus er kjærlighet.» Her er brudemustikken individualisert. Den enkelte troende og Jesus.

Salmenes bok er bønnebok full av klage og takk, tillit og tro, jubel og fortvilelse, lengsel og skuffelse. Hele spekteret av følelser finnes. At vi tar følelsene med for Guds ansikt, er uttrykk for tro. Troen lever i kommunikasjon med Gud. Vi *tilber* Gud, og vi *proklamerer* de gjerningene han tilbes for. Også i enkle lovsanger blir Guds miskunn og godhet ofte konkretisert: Han er god, *for han* –, og så beskrives hans store gjerninger (mer enn hans vesen).

Trosopplæring preger dermed ikke bare de typiske læresalmene eller historiesalmene. Trosforestillinger smyger inn ‘på poesiens vinger’ også fra de aller enkleste tekstene.

Femten salmer er ‘tilegnet’ festreisene. Tenk deg voksne og barn i flokker på vei til templet i Jerusalem. De sang. Poesi og rytme ga hjelp for hukommelsen. Innholdet gikk barna i ryggmargen og ga dem livstolkning. Tilbedelsen for Guds ansikt og beskrivelsen av Guds store gjerninger var vevd sammen.

Kristentroens budskap appellerer til intellektet. Budskapet *skal* utfoldes i forklarende forkynnelse og tydelig gjenfortelling. «Klare begreper», sa Wisløff ofte, husker jeg. Men stoffet er eksistensielt, og involverer følelseslivet og vilje-livet. *Forstand, følelse og vilje* - alt dette aktiveres. Trosopplæringen har adresse til hele mennesket, derfor poesi og musikk.

Poesi er det også mye av i **andre bøker i GT**. Jesaja. Jeremia. Esekiel. Rent litterært kan mye rubriseres under kunstarten poesi. Hør fra en domstekst:

Da blir det stank i stedet for godlukt,
reip i stedet for belte,
flintskalle i stedet for frisyre,
sekkestrie i stedet for stasklær ... (Jes 3,24).

Skildringen ryster oss langt mer enn rent orienterende setninger ville ha gjort. Og vi *lærer noe* om Guds hellighet.

Også i NT brukes poetiske effekter. «I begynnelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.» Budskapet borer seg inn og blir ikke til å komme utenom når kristologien skal utmyntes. Paulus’ Krustushymner er tilsvarende eksempler. Budskapet er både for hode og hjerte.

I eksplisitte ordelag oppfordrer Paulus til sang og poesi i trosopplæringen: «La Kristi ord bo rikelig blant dere, så dere *lærer* og formaner hverandre i all visdom med salmer og lovsanger og åndelige viser og synger med takknemlighet i deres hjerter for Gud» (Kol 3,16).

De som samlet seg til vitnemøter i misjonsforeningen i Skogn på 50–60-tallet, etterlevde dette. De siterte sang og salmevers. Sangene ga dem ord for det hjertet var fullt av. De tenkte ikke på trosopplæring, men *trosopplæring skjedde* overfor oss som var i småskolealderen og skulle servere wienerbrød og ta opp kollekt til misjonen.

Johannes åpenbaring viser hvordan poesi og sang tvinger seg fram når livet i himmelen skal skildres. Overalt finner vi, sang for Guds ansikt. Innholdsmettet. Teologisk fundert.

«De sang en ny sang: Verdig er du til å ta imot boken og bryte seglene på den. For *du* ble slaktet, og med *ditt* blod har du frikjøpt for Gud mennesker av alle stammer og tungemål, av alle folk og nasjoner» (Åp 5,9).

Det å synge hymner «*shape faith, heals brokenness, transforms lives*» leste jeg nylig. Sangen former trosforestillinger og gjør teologien hjertenær.

I den lille boken om trosopplæring *for og med barn (Del skatten)* er det et poeng for meg at det innholdsmessige budskapet og barns og unges verden og 'livsfrågor' finner hverandre.

Del II

Hoveddelen av denne forelesningen skal dreie seg det jeg har kalt *kirkehistoriens innerside*. Der finner vi poesi, bønn, salmesang og personlig gudsliv – trosinnhold med hjertespråk.

For hva annet enn trosinnhold med hjertespråk hadde hedningen Plinius hørt da han skrev til keiser Trajan i år 110? «De synger sanger til Kristus som til en Gud.» Kristologi i lovsangen. Når? Tidlig søndag morgen. Hvem? Den underlige gruppen av kristne.

Og hva annet enn trosinnhold med hjertespråk var **Ambrosius** opptatt med i 380-390-årene – for eksempel den gangen keiserinnen krevde nøkkelen til en stor kirke i Milano? *Hun* tilhørte arianerne, en vranglærende retning som ikke aksepterte Kristi guddom. Ambrosius sa nei.

Augustin forteller at Ambrosius organiserte fellessang i kirken da keiserinnen hadde plassert ut soldater utenfor kirken som egentlig skulle kreve nøkkelen til kirkens dør. De kristne sang, fylt av Åndens glød. Soldatene greide ikke å bruke makt inne i kirkerommet. Sangen var de kristnes våpen.

«Ambrosius var den første som bevisst benyttet sanger og hymner *for å* nå ut til folket - til fremme av den rette tro,» er det sagt.

Hva slags sanger?

Kanskje hadde Ambrosius allerede skrevet *Folkefrelsar til oss kom*. Det er en salme som – også på latin – gir trosopplæring av tydeligste merke. Her er kanskje teologien dypere enn poesien er vakker. Budskapet – og musikken i tekst og melodi – styrket de troende i omsorgen for troens innhold.

Herrens under her me ser,
ved Guds Ande dette skjer.
Livsens ord frå himmerik
vert i kjøt og blod oss lik.

Utan synd han boren er
Som all synd for verdi ber.
Han er både Gud og mann,
alle folk han frelsa kan.

Det var en tid etter denne episoden at Augustin ble en kristen:

«I dei dagane vart eg ikkje trøyt av å skoda din djupe visdom og frygda meg over ditt underfulle råd til frelse for menneska. Kor eg gret når eg hørde dine salmar og songar! Kor

sterkt det tok meg når dei ljuve salmetonane brusa gjennom kyrkja di! Tonane strøymde inn i øyro mine, sanninga fylte hjarta mitt, og dei sælaste kjenslor båra gjennom barmen. Tårone rann, og eg tykte det var godt å få gråta ut», skriver (nynorskmannen!) Augustin. (Sitert etter Farestveits oversettelse.)

Den store nye danske læreboken i hymnologi taler om fire dimensjoner ved salmesang:

- Det poetiske (ordenes kunst, skjønnhet, assosiasjoner osv.)
- Det teologiske (tekstens evne til å uttrykke kristendom/tro)
- Det folkelige (potensiale som menighetens svar på forkynnelsen)
- Det musikalske (sammensmeltningen av ord, toner, rytme til 'kropp')

Det er ingen tvil om at Ambrosius lot alle disse aspektene klinge med, selv om *Folkefrelsar* primært ivaretar det teologiske.

Gjennom kirkehistorien skjedde avsporinger i noen sangers innhold – hvis en mener kristentroens eneste kilde for tro lære og liv er Skriften alene. Nylig la en facebookvenn ut med tilslutning følgende strofe:

Ave Maria, gratia plena,
Hill deg Maria, full av nåde,
Sta. Maria, Mater Dei, ora pro nobis.
Hellige Maria, Guds Mor, be for oss.

Min katolske venn kan ikke begrunne slutten av denne teksten i Skriften alene. Verset forutsetter *tradisjonen* som åpenbaringsbærer.

Men som all religiøs poesi har verset en viss didaktisk virkning. Den former trosforestillinger i hjertene *mens* folk synger eller ber. På reformasjonstiden måtte slike Mariaviser avvises eller omskrives til Kristus-viser. Bønn til Maria har ingen forankring i *vårt* trosgrunnlag selv om den har det i det katolske.

Luthers egne salmer (primært fra 1523-1524) kom som et stormvær og erobret folk. Men de var «nøie udarbeidede tekster med et klart anliggende.» *Anliggendet* var ikke bare å spre lettlært religiøs poesi, men innprente selve det evangeliske grunnsyn i kirkefolkets tilbedelse og proklamasjon. Luther visste at teologiske diskusjoner ikke var nok. Han måtte nå hjertene. Salmene ble ofte jeg-salmer, men *det jeg* som taler er ikke bare Luther i sin erfaring med evangeliet. Det er den frigjorte kristnes jeg – i fellesskapet –, og det skaper frigjorte kristne. Se her: 'Nun freut euch, lieben Christen gmein':

I djevelens vold jeg bundet lå,
fordømt så var jeg, til døde,
og mine synder de lå meg på,
jeg hadde stor angst og møde;
jeg sank og stadig dypere ned,
det var ei råd eller salighet,
i synden var jeg unnfanget.

...

Og så kommer versene om forsoningen, troen og rettferdiggjørelsen.

Salmen uttrykker selve grunntanken i Luthers senere oppgjør med Erasmus fra Rotterdam

... om viljens frihet eller bundethet til synd. Kun angst og fortvilelse, død og helvete, er det selvsikre menneskes skjebne. Men ved dette absolutte nullpunkt, der mennesket står tomhendt og maktesløst, *skjer der noe avgjørende*.

En spansk karmelittermunk skrev:

Det er yderst forbausende hvor meget de Sange, som i det tydske Sprog hobevis er fløine du af Luthers Verksted og blive sungne i Huse og Verksteder, på Torv, Gader og Marker, have bidraget til at forplante Lutherdommen.

Om Luthersalmen *Guds sønn er kommet til oss ned* kan vi lese hos salmehistorikeren Skaar. Han siterer:

... salmen er en eenfoldig og grei Forklaring af den fornemste Artikel i den kristelige lære, som, rett forstaaet, gjør Kristi ære herlig og stor og skjænker de troendes Samvittigheder den fornødne og rigeligste trøst ... - ... Paa denne Artikel hviler alt, hvad vi lære og leve mod Paven, Djævelen og Verden.

I brytningstiden – da katolske prester prøvde å imøtegå lutherdommen fra prekestolene, er det mange eksempler på at kirkefolket så å si *sang presten ned* med Luthersalmer som betonte en luthersk forståelse av evangeliet.

I 1550 lå flere titalls danske fiskere i havsnød på et isflak i Nordsjøen. I følge en av de overlevende ropte en av fiskerne: «La oss nå se om vi husker noe Guds ord ...» Og så stemte han i en Luthersalme som de husket fra liturgien. 29 personer sang seg inn i døden med Luthersalmen på sine lepper.

La oss gjøre et sprang til Nord-Norge 150 år fram i tid.

Da skrev **Petter Dass** sine sanger over de enkelte ledd i Luthers lille katekisme. (Vis fram *Sjungende katekis*.) Allerede i dikterprestens egen samtid ble den et viktig bidrag til kirkens katekismeopplæring.

Hvis en salme defineres slik: «Et stykke kollektiv religiøs brugsdiktning på folkesproget egnet til unison avsyngelse ved gudstjenester og kirkelige handlinger», kan en skjønne at mange av ‘Petter-diktene’ ikke var egnet til gudstjenester. De konkretiseringene Petter Dass hadde i diktene var vel for frodige og preget av Nord-Norge. Derfor ble katekismene til hr. Petter ikke mye brukt i gudstjenestelivet. Men katekismediktene var folkelig poesi og hadde kristningen av nye generasjoner som mål. Folk måtte likevel innrømme at dette var kirkepedagogisk brukspoesi. De *fungerte* derfor blant ‘folk flest’ – slik mange av Luthersalmene gjorde.

Boken ble svært populær, og bare på 1700-tallet utkom den i 20 opplag på ulike forlag. De ble sunget på salmemelodier, folkemelodier og nyskrevne melodier ble dannet til tekstene, slik det skjedde med salmen *Herre Gud ditt dyre navn og ære*. Eller de ble deklamert på kjøkkener, i fiskebåter, i naboselskaper og ved barnesenger. Rim, rytme og levende illustrasjoner ble knagger for utenatlæringen. Her er en unik nærhet til folkelivet.

Petters frodige bruk av GT-bibelfortellinger er også uttrykk for dette.¹ Men også disse er satt inn i en tydelig kateketisk ramme. Og innholdsmessig er det ortodoks katekismestoff formidlet i elegant rim og poesi. Samson-historien sto i en egen glans for Petter Dass. Samsons kraftdemonstrasjon er forbilde på Kristi seier over Djevelen.

Samson tok porten i Gasa på ryggen,
bar den med stolper og stenger henvekk,
Mørketens porter som lå der i skyggen,
ble også påført en merkelig knekk.
Kristus, den himmelske Samson, det gjorde,
uten ham ingen i verden det torde.

Etikkundervisningen er i flere sanger preget av GT-tekster. Skarpe ord brukes om spådomskunster, sjamanisme, magisk bruk av korsets tegn (signefolk) og det å ta varsler:

Du skal og uten all forskiell
utrydde slett av land
All' signe-folk og Satans trell,
og hver en spådoms ånd,
samt alle dem som fugle-skrik
Og dagers *vall* forstår,
og alle dem, som hemmelig
med trolldoms kunst omgår.

‘... dagers vall forstår’ – de som mente de forutså når mennesker skulle dø.

Vi aner en annen tid hva angår reaksjonsmåter, f.eks. synet på dødsstraff.

Petter Dass var ortodoks og forkynte rettferdiggjørelseslæren med glad tydelighet.

De engang avhandlede saker man atter for retten ei drager.
Ei heller i Skriften befales at gjelden skal to gang’ betales.

Etikken kunne delvis være nokså jordnær. La oss synge to vers av det 43 vers lange diktet om det sjette bud: (Melodi: Med Jesus vil eg fara)

Dernest du lille pike som smukk av skapning est,
det sømmer seg å sige hva som for deg er best.
Det er av Gud en gave å være dannet vel,
når men derhos kan have en kysk og tuktig sjel.

Har Gud deg villet pryde med deilighet i kinn,
da bør du og frembyde en deilighet i sinn.
Da kan man om deg sige, og det med grei beskjed,
se, se der går en pige med dobbel deilighet.
(Begrepet deilig hadde for øvrig en noe annen klang enn det som er vanlig i dag.)

1700-tallets store *danske* salmedikter var **Hans Adolf Brorson** (1694-1764). Kjenner dere denne strofen? Flere enn jeg har holdt bibeltimer over disse uttrykkene. Her er trosopplæring med hjertespråk.

Guds sønn har gjort meg fri

¹ Se min artikkel «Bruken av Det gamle testamente i Petter Dass’ katekismesaanger», i *MISJON – TRO – SKOLE. Festskrift til Arne Redse* Portal forlag, 2015, s.300-319.

fra Satans tyranni,
fra syndestand fra lovens bann
fra dødens skrekk og helveds brann.

Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783–1872) ble 18-hundretallet store danske salmedikter. Han ville fra først av skrive *historisk fortellende* salmer. Hans første kjente salme var en barnesalme med bevisst sikte på bibelopplæring. Han gjennomgår teksten om de vise menn i flere vers, og han avslutter slik

Stjernen ledet vise menn
til den Herre Kristus hen;
vi har og en ledestjerne,
og når vi den følger gjerne
/: kommer vi til Jesu Krist :/:

Denne stjerne lys og mild
som kan aldri lede vill,
er hans guddoms ord det klare,
som han lot oss åpenbare
/: for å lyse for vår fot :/:

Hvor bevisst han var på å gi bibelkunnskap er *Det kimer nå til julefest* eksempel på. To av versene ga barna et grunnsyn på forholdet GT – NT når de lærte den på skolen.

Hvor David gikk og vokter får
som salvet drott i unge år,
der åpenbarer Herren nå
hva David kun i ånden så.

Hva dunkelt fra *hans harpe klang*,
forklares nå i englesang.
Ved nattetid, i hyrdelag,
forkynner engler Herrens dag.

Linken tilbake til skyggebildet i GT, hyrden og salmisten David, som var stamfar til Messias, er tydelig. Som *han* skulle *Messias* fødes i Betlehem.

Jeg prøvde å leke Grundtvig da jeg og en niese sammen laget en enkel musikal over Apostlenes gjerninger for barn. Her er sangen om en bibelfortelling, nemlig om vekkelsen i Efesus da kristne brente trolldomsbøker som hadde ‘overlevd’ den første kristentiden. En seksåring laget bevegelsene til sangen.

Urolige blafrende flammer,
bålet er kjempestort.
Trolldomsbøkene brennes.
Nå er det gjort.

Det lyser i Efesus-mørket,
gleden er kommet nær.
Jesus Kristus er Herre,
og han er her.

I år er det 150 år siden **Magnus Brostrup Landstad** (1802–1880) fikk autorisert landets første norske salmebok.

- a) Landstad var folkevisesamler og ønsket en salmebok både med historisk forankring og *kontekstualisering* i språk og billedbruk.
- b) Han ville den skulle *tilpasses kirkeåret*. Dermed måtte han ha salmer som var forankret i tekstene for de ulike søndagene i kirkeåret. Han tenkte selvsagt bevisst trosopplæring. Eller skal vi heller si med et av pedagogikkens uttrykk: Han ønsket en *konfluent* salmesamling. Konfluent betyr ‘sammenflytende’. Landstad ville at salmene for søndagen skulle gå i noenlunde samme spor som prekentekstene og dra i samme retning rent innholdsmessig. Mange av hans egne tekster ble (som senere hos Blix) skrevet som forkynnende aktualisering av søndagsteksten.

Her er fra en salme over Nikodemusteksten i Joh 3.

Å, tenk min sjel, å ha seg satt
ned ved den visdoms kilde!
Å tenk, en Nikodemus-natt
hos Jesus i det stille!
Det unnes deg som søker Gud,
og du skal gå fra møtet ut
med lys uti din frelses sak,
og annet lag
det blir på deg fra denne dag.

- c) Landstads prinsipper for salmebokarbeidet viser også hvor sterkt han tenkte på menighets*felleskapet*. Han ønsket ikke å skrive forfatternavn under salmene. Forfatteren er fellesskapets tjener. Den troende skal kunne gå inn i setningene og gjøre dem til sine. Sammen gir vi uttrykk for vår felles kristne tro slik den er i vårt kirkesamfunn.

Jeg har begynt å arbeide med en vitenskapelig artikkel om eskatologien i Landstads salmer. Da har jeg dvelt mye ved begravelsessalmen han skrev en påskenatt etter at to av barna hans var døde. Første verset handler om døden og mellomtilstanden. I et senere vers når han fram til klimaks i sin eskjatologi:

Jeg vet meg en søvn i Jesu navn,
den kveger de trette lemmer.
Der reds en seng i jordens favn,
så moderlig hun meg gjemmer.
Min sjel er hos Gud i himmerik
og sorgene sine glemmer.
....

Da treder Guds Sønn til gravens hus,
hans røst i all verden høres.
Da brytes alt stengsel ned i grus,
de dype havsgrunner røres.
Han roper: Du døde, kom her ut!
Og frem vi forklaret føres.

Sørgende mennesker i hopetall kunne legge sine hjerter i formuleringene. Landstad tegner her en teologisk referanseramme der både en bevisst mellomtilstand og legemets oppstandelse hører med.

I det hele ga salmeboken en trosopplæring – basert på hans årelange arbeid for å tilrettelegge gamle og nyere salmer til kirkebruk. Og la oss føye til: Det har blitt øvd *sjelesorg* gjennom salmene.

Ser jeg i mitt eget bryst, merker jordens dype smerte,
strid, forvirring, onde lyst, kjenner dommen i mitt hjerte,
når jeg så i gråt må briste, hvordan kan jeg Jesus miste?

Slik ga han oss ord for det mørke en kan komme i når synden avsløres. Her er en *indirekte trosopplæring* som blir et *bolverk mot en lettvinthetsteologi*.

I den norske skolen var innlæring av salmer en vesentlig del av kristendomsopplæringen fram til 1969. Og i pensum til konfirmasjon var salmeboken en av hovedkildene. Hvorfor? Fordi de gav trosopplæring og muliggjorde sangfellesskap ved kirkelige handlinger.

Min far besøkte ofte syke og døende. Han var på forhånd forberedt på å hente fram et salmevers med såpass innhold at det ga den sengeliggende klare forestillinger om ‘veien’ som han sa. Det var gjerne salmevers han visste den syke kunne utenat fra skole og søndagsskole.

På 18-hundretallet kom også bølgen av vekkelssanger. Moody-vekkelsen med Fanny Crosby og rosenianismen med Lina Sandell skapte hundrevis av det vi lenge kalte bedehussanger. Der er kontakten med kirkeåret ikke noe hovedpoeng. Men trosopplæring er det uansett, bare ikke så systematisk som Petter Dass sine katekismetekster. Og de ble brukt ved mange søndagsskoler.

Jeg husker ennå hvordan jeg engang i ungdomsårene oppdaget treenighetslæren ved Sandells unike «O Jesus åpne du mitt øye.»

Jeg har en Fader i det høye
Jeg har en broder ved Guds side
Jeg har en talsmann, tro i nøden.

Det jeg sang om der, var jo nettopp trosopplæring i bønneform.

Vil du se hva frigjørende frelsesforkynnelse er, skal du lese «Forsoninga er vunnen» av Sandell og «På nåden i Guds hjerte» av Rosenius! Disse sangene fikk enorme ringvirkninger på trosopplæringen i bedehusland!

Musikken har alltid betydd mye for sanggleden i bedehusland. I all sin folkelighet har den plantet tekstenes teologiske innhold i hjertene.

En dag kommer Jesus igjen,
så säger Bibelns ord.
Vi vet ej dag, ej heller vet vi stund,
men vi vet att snart är dagen här.

*Snart är den dagen här,
snart är den dagen här,*

*då Jesus kommer åter til jord,
stora, sköna dag.*

Spenningen mellom *bønn/tilbedelse/lovprisning* - og *proklamasjonen av et tydelig budskap* er en gammel spenning. Den drøftes bl.a. i Rustan Skaars bok om nyere sang og musikk. Her aktualiseres også spørsmålet om *presisjonsnivå* i poesien. Poesi er ikke matematikk.

Men hvordan vekte forholdet mellom tilbedelse oppover og proklamasjon utover, mellom hjertets henvendelse til Gud – og forkynnelse (det didaktiske)?

Jeg tenker at sanger og salmer fungerer best som trosopplæring når de har *begge* disse momentene tydelig i seg. Her er et eksempel på tilbedelse med indirekte proklamasjon fra et par barneleirer jeg har vært på. Sangen fungerte som punktum for bibelsamlingene mine:

Lord, I lift Your name on high
Lord, I love to sing Your praises
I'm so glad You're in my life
I'm so glad You came to save us

You came from heaven to earth to show the way
From the earth to the cross my debt to pay
From the cross to the grave, from the grave to the sky
Lord, I lift Your name on high.

Denne lovsangen er vendt oppover, men den har en klar didaktisk funksjon. Barna lærer om Jesus.

Religionspsykologer har forsøkt å kartlegge ulike sider ved menneskers religiøsitet. Mest kjent er C.Y. Glock (1962) som skjelnet mellom fem hoveddimensjoner ved religiøsiteten. Den som har vokst opp i et kristent miljø, overraskes ikke av disse dimensjonene. Det dreie seg om:

- 1) *Den intellektuelle dimensjonen* (faktaorientert kunnskap)
- 2) *Opplevelses- / efaringsdimensjonen* (følelseslivet aktivert)
- 3) *Trosdimensjonen* (tillit, hengivenhet, valg)
- 4) *Den rituelle dimensjonen* (gjentagelser)
- 5) *Konsekvensdimensjonen* (følger for holdningene)

Sangskatten i et kristenmiljø avspeiler egentlig alle disse dimensjonene. Og de som skriver, utgir og bruker sanger bør ha et sideblikk til dem alle

Del III

FIH gir misjonærutdanning. Jeg spurte noen misjonærer om sang og trosopplæring. Her er glimt fra noen av svarene:

- a) Fra eldre Etiopiamisjonær skriver:

«Hadde sangens toner stilnet eller ikke begynt å lyde i Sidamo i Sør-Etiopia, hadde vekkelsen blitt som et fly med bare en vinge. Bibelhistorien ble laget om til

vekselsanger, brukt og båret inn i de mange hjem. De hadde ikke en Bibel på sitt eget språk, og de aller fleste kunne heller ikke lese.»²

- b) En moden Indonesia/Singapore-misjonær skriver: «De synger av hele sitt hjerte. Sangen understreker trossannheter og glede over frelsen og friheten de har fått del i. Det er en fryd å høre. De er svært flinke til å synge og de har masse kor og sangere i kirkene.»
- c) En lærer ved Det teologiske seminaret på Taiwan skriver:
«Her understreker vi verdien av sanger med flere vers som framstiller frelseshistorien, treenigheten eller veien til frelse. De vordende menighetslederne blir bevisstgjort på dette i studietiden. Men ute i praksis er ikke dette lett, for ofte er det ikke presten/evangelisten som er ansvarlig for lovprisningen, men et musikk-team. Og de velger ofte sanger av taiwanske musikerne som taler direkte «til hjertet» - fra mpd3 filer (CD, internett, youtube). Svakheten kan være at slike sanger ikke samme grad formidler trosopplæring.»
- d) Fra Mongolia: «I begynnelsen var det mest oversatte sanger, gjerne fra koreansk og amerikansk. Kirkens president, Purevdorj, ble selv bedt om å spille trekkspill til salmesangen før han var omvendt. Slik ble han introdusert for evangeliet! Både han og kona har utdannelse innen musikk og har skrevet mange kristne mongolske sanger. De tenker kontekstualisering, og melodiene bygger på mongolsk tonespråk. Og de tenker teologi. Tekstene må formidle et bibelsk budskap i pakt med vår lutherske bekjennelse. Her er et par strofer fra en lengre sang oversatt av denne misjonæren:

En synder jeg var – en synder.
Av nåde ble jeg frelst – av nåde.
∴ Guds Sønn – som ikke visste av synd –
Han ble gjort til synd, dømt i mitt sted.∴

Fortvilet jeg var – fortvilet.
Du reiste meg opp ved Ordet.
∴ Guds Sønn – selve Sannheten og Livet –
Han som levde for meg og ble mitt håp.

- e) En eritreisk kristen kvinne (nå i Norge) skildrer barneårenes krigstid i et luthersk kristent hjem:
«Mor sang hele tiden. Fra morgen til kveld. Hun ropte til Gud gjennom sangene. Hun sang om savn og usikkerhet, hun sang sanger med spørsmål og svar. Hun sang: ‘Skal vi treffes hos Herren uten sorg?’ Og hun sang svaret: ‘Alle som har tvettet sine klær i Jesu blod, vil vi møte igjen og se ansikt til ansikt.’ Hun sang klagesanger og takkesalmer fra GT. Hun sang om Israels Gud som sitt vern og skjold. ... Hun hadde lært sangene i den eritreiske lutherske kirken som hun tilhører.»
Hva skal vi si? Mor drev krigssjelesorg på seg selv og trosopplæring av barna sine – i en og samme handling..
- f) En Søramerika-misjonær skriver at de som unge misjonærer egentlig var bevisst på kontekstualisering. Missourisynodens gamle og europeiske salmemelodier kolliderte

² Ågedal i mail, 5.mai.

med den kulturelle konteksten. Nyere quechasanger var ofte repeterende - i pakt med gammel sangkultur. Og alle 'ble med' ved å stå og klappe i hendene. Slik blir mye trosopplæring formidla. Mye var lån frå andre evangeliske kirker – *og noen sanger var loviske.*

Dette er mønsteret også andre steder: Kristen sang spiller nok en stor rolle som trosopplæring. Men indirekte mener mange misjonærer at det reflekteres alt for lite over dialektikken tilbedelse og teologisk budskap, musikk og forankring.

Sang utgjør så stor prosent av evangelisering og gudstjenesteliv, at dette feltet ikke må overlates til tilfeldighetene. Vi trenger refleksjon, og vi trenger eksperimenterende miljøer og enkeltpersoner med faglig tyngde og gudfryktig hjerte – som våger å utfolde seg som skribenter og musikere. *Bibelfortellinger og bibelsk teologi må være både kilde og norm, men må samspille med kulturuttrykkene. «Hjertetringen anfører sangen.»*

....

Til slutt: Følgende julesang er et eksempel på hvordan jeg og min niese (som har laget musikken) prøver å forene tilbedelse og bibelkunnskap. Misjonsperspektivet klinger også med, for sang har også alltid fulgt misjonsarbeidet. Kilden er fortellingen om gamle Simeon i templet.

Mine ører har hørt
dine løftesord
hvisket meg av din Ånd.
Mine tanker er fylt
av et håp for vår jord,
åpenbart ved din Ånd.

Mine føtter har søkt
det sted der du bor
hvor jeg hører din røst.
Mine lengsler rettes
mot deg som er stor,
og mot Israels trøst.

Mine hender har båret
den Sønn du har gitt
til oss fattige, små.
Mine øyne har sett
den frelse du fritt
lar oss syndere få.

La din tjener nå fare
herfra i din fred
til Abrahams fang.
Man la Ordet om barnet
nå hele vår jord
og lovprises med sang.